

Strödda anteckningar om mått, mål och vikt.

Om de båda alnar, som brukades under 1400-talet, har jag skrivit en liten uppsats i Fornvännen 1908, till vilken intresserade hänvisas. Inte heller vill jag uppehålla mig vid ytmåtten, utan övergår i stället till rymden.

Av uppgifter från en mängd olika håll framgår såsom alldeles visst, att en läst var 12 tunnor, vilka mått brukades i fråga om flytande ämnen av olika slag. För vin hade man många skilda mått. År 1483 räknade man 1 stycke vin lika med 4 åm. Vidare vet man, att 1 åm 1525 sålts för 22 mark stockh., medan stopet denna tid höll sig vid omkr. 2 öre. En åm skulle då vara omkr. 88 stop eller 44 kannor, förmodligen då 48 kannor. År 1519 kostade 1 åm 6 kannor vin 27 mark 2 ortugar, och på denna tid gällde de vanliga vinsorterna 4 å 4 1/2 öre kannan, vilket tydligen går bra ihop med att 1 åm var 48 kannor. Stundom talas om tunna vin, vilket måste vara detsamma som åm, ty priset för 1/2 tunna utgjorde år 1521 11 1/2 mark, d.v.s. för tunnan 23 mark, under det att 1 åm 6 kannor 1519 kostade omkr. 27 mark och 1 åm 1525 precis 22 mark. Att man räknade 2 stop på kannan, har jag redan nämnt; riktigheten styrkes av en mängd uppgifter. Det fat vin, som kyrkoherden i Stockholm fick i present år 1521, värderades till 1 1/2 mark och torde därför ha rymt 3 kannor, d.v.s. varit 1/2 åttondels åm. Öl räknades på samma sätt i läst, tunnor och kannor. Kalk i läst och tunnor. Även i dessa fall var 1 läst = 12 tunnor.

Råg mättes i läst, som var 96 spann eller 1 pund, vart och ett motsvarande 8 spann, vilket tydligt framgår av olika uppgifter från början av 1500-talet. Pund var underligt nog här ett rymdmått, vilket synes därav, att 1503 såldes 4 pund malt för 6 mark, varvid räknades 4 1/2 ortug för spannet, ty detta stämmer med vad som gällde för rågen, att 1 pund var 8 spann.

Smör såldes både läst- och tunnvis och pundvis; humle säckvis och pundvis. En halv säck uppgavs år 1516 väga 15 lispund, år 1525 vägde 22 säckar humle 31 skeppund 9 1/2 lispund. Salt såldes dels pr tunna, dels pr pund. Järnet räknades i läster och fat. Eftersom år 1425 1 läst osmundjärn kostade 36 mark och 1 fat järn 3 1/3 mark, skulle 1 läst ha varit omkr. 12 fat, vilket ännu bättre stämmer med att priset i allmänhet var 3 mark pr fat. Av uppgift från 1476 synes tydligt, att lästen

innehöll mera än 10 fat järn.

Hans Hildebrand uppgiver i Sveriges Medeltid, I, sid. 764 & 765, att man räknade 25 ören osmund på fatet, samt att 1 öre osmund åtminstone till en början var detsamma som lispund. Däremot har han också 1 läst = 12 fat. Se ovan under priserna för järn. Eftersom samtidigt 1 läst gällde 34 mark penningar och 1 lispund högst 14 öre, är tydligt, att 1 läst vägde omkr. 20 lispund, d.v.s. skeppund, se nedan.

Jag övergår nu till viktssystemet. Av en mängd uppgifter i Stockholms skotteböcker från 1502-1510 och 1517-1525 framgår som alldeles säkert, att 1 skeppund var lika med 20 lispund och 1 lispund lika med 16 skålpund eller markpund. Då Falkman i sin bekanta bok Om mått och vikt i Sverige, band I, sid. 391, säger, att han icke påträffat benämningen skålpund tidigare än för år 1540, kan det förtjäna nämnas, att den brukas i Stockholms skottebok åtminstone åren 1502 och 1503 och där, som nämnt, var precis detsamma som markpund.

Att koppar angavs i skeppund men även i mesar, ha vi förut sett och det har varit känt för Falkman, fastän han ej kan uppgiva, hur mycket en mäs var. Av en uppgift i tb från 1485 synes emellertid, att 4 mesar koppar hade samma värde som 17 1/2 skeppund 1 1/2 lispund 7 markpund koppar samt 4 läster järn. Då man nu vet, att 1 skeppund koppar på denna tid var värt 20 mark pengar och varje lispund alltså 1 mark pengar, samt varje markpund koppar värt 1/2 öre pengar, finner man omedelbart, att 4 mesar motsvarade 350 mark + 1 1/2 mark + 1/2 mark - 1/2 öre + 4 läster järnsvärde. Efter division med 4 finner man alltså, att 1 mes motsvarade 88 mark - 1/8 öre + 1 läst järns värde. Nu vet man, att 1 läst järn gällde mellan 30 och 36 mark, varav är klart, att 1 läst koppar gällde mellan 118 mark och 124 mark, d.v.s. värdet av 5,9 skeppund koppar och 6,2 skeppund koppar. Då å andra sidan är klart, att förhållandet mellan 1 mes och 1 skeppund måste vara ett helt tal, kan man tryggt påstå, att 1 mes = 6 skeppund.

Mynt.

Jag övergår nu till myntet. Att här giva en fullständig och sammanhängande framställning rörande de olika myntsorterna kan naturligtvis inte komma ifråga, utan jag nöjer mig med att meddela, vad jag händelsevid påträffat i urkunderna vid olika tillfällen. Att man under medeltiden använde marken som myntenhet, är allmänt bekant, .ikason att man räknade 8 öre på marken, 3 ortugar på öret och 8 penningar på ortugen. Till en början använde man gediget silver, men så småningom tillsattes allt mer och mer annan metall. År 1409 23/6 (sv.dipl.) uppgives, att man behövde 8 mark penningar gör att få ihop samma värde som den lödiga markens; 1409 18/10 uppgives i samma källa, att 8 1/4 mark var likvärdigt med 1 lödig. Sedan tycks myntet ha blivit förbättrat, ty både 1415 13/2 och 1417 14/10 uppgives den lödiga marken motsvara 7 1/2 mark penningar.-

Under medeltiden voro även utländska mynt i omlopp i Sverige, och särskilt voro guldmynten mycket vanliga. Deras värde tycks i varje speciellt fall, ha bestämts genom vägning. Den 6 april 1432 (riksark. brevet nr 390, se band IV, sid. 390) säges ny arisk gyllen vara värd 22 ortugar. Den sedvanliga inträdesavgiften för lekmän i Helga Lekamens gille var 4 mark; i stället för detta belopp betalades mycket ofta 1 nobel, ehuru den icke alltid nådde upp till fullt 4 marks värde. I j b 36, 1426, omtalas en svår nobel, värd 3 mark 7 öre. I nyssnämnda gilles räkenskaper förekommo år 1427 cronare och arisk gyllen samt gillesåret 1438/1439 följande myntsorter: lätt gyllen, engelsk nobel, flandrisk nobel, ny nobel, cronare albus (vit = 1 ortug, se nedan). Nästa gillesår, 1439 6/12, säges en nobel i värde motsvara 3 mark 7 öre, 1 lätt gyllen (florensis levis) 6 öre; 1440 23/6 upptages en nobel till 3 1/2 mark, 1441 22/1 förekomma tre hobler med olika värden: 3 1/2 mark, 3 mark, 3 3/4 mark. Genom jämförelse med finska och tyska urkunder kan man ganska noga följa variationerna i värdena för icke blott ovannämnda utländska mynt utan en hel del andra, som även voro i omlopp i Sverige. Av dessa vill jag endast mera ingående syssla med den fullviktiga (svåra) engelska nobeln. Enl. domkyrkans svartbok gällde den 1422-1426 4 mark svenska pengar; 1431 & 1432: 4 1/8 mark sv. 1433 12/5 och 19/5: 4 mark aboska; 1437 1437 7/3, 1438, 1439 18/3: 4 1/2 mark abosk; 1439 28/11: 4 1/4 mark svensk; 1441-1458: 4 1/2 mark svensk. Av tyska urkunder synes, att 1401 6/8 5 lybska mark gällde lika med 6 ren-

ska floriner, i början av 1400-talet ansågos 1 fransk krona och 1 rensk gyllen likvärdiga.

1406 31/3 räknades 1 engelsk nobel = 2 mark 4 den. (lybskt mynt).

1409 2/3 guld 1 flamsk nobel = 32 schill.

1410 1/2 guld 1 rensk gulden = 13 schill. 4 den.

1410 1/2 guld 1 lybsk gulden (= mark) = 16 schill. (lybskt mynt)

1410 1/2 guld 1 schilling = 12 pfennige (den.) (d:o)

1410 13/12: 1 engelsk nobel = 35 schill.

1410 13/12: 1 frankisk krona = 17 schill. 3 den.

1410 13/12: 1 lybsk gulden = 17 schill.

1410 13/12: 1 rensk gulden = 14 schill.

1442 22/4: 1 rensk gulden = 23 schill.

1462 29/12: 1 svår nobel = 3 mark 12 schill (lybskt mynt)

1462 29/12: 1 lätt nobel = 3 mark 6 schill. (d:o)

1462 29/12: 1 lybsk gulden = 29 schill.

1462 29/12: 1 ungersk gulden = 28 schill.

1462 29/12: 1 rensk gulden = 22 schill.

1462 29/12: 1 postulatus gulden = 14 schill. 8 den.

1468: 3 nobler = 1 pund sterling

1494 20/9: 1 rosenobel = 6 1/2 mark (lybskt)

1494 20/9: 1 ungersk gulden = 3 mark (lybskt)

1420 29/7 (jb 4) inköptes en årlig ränta av 1 lispund 4 markpund vax i ett hus för 50 "marker swenska swa got mynt at waghna markin halder halff fiortonde (13 1/2) lodh silffuer". På denna tid - man har en sådan uppgift från 1426 - höll sig vaxpriset vid 2 5/8 mark pr lispund, vadan den årliga räntan var värd 3 mark 2 1/4 öre i valigt mynt, varav på denna tid räknades 8 1/2 på den lödiga. Å andra sidan ser man av en handling från 1424 7/5 (jb 27), att en årlig ränta om 1 lödig mark inlöstes med 15 lödigamarker kontant. Den omnämnda räntan av 3 mark 2 1/4 öre skulle alltså haft ett s. k. nuvärde av 49 mark 1 3/4 öre, eller i runt tal just 50 mark. Det följer härav, att det mynt, som omtalades 1420 29/7, icke kan hava varit i någon större mån bättre än det, varå 8 1/2 mark gällde lika med 1 lödig mark. Uttrycket ovan, som för resten också brukas i handling på plattyska av 1420 18/11 ("sestich (60) mark swedescher pennyngge alzo dane munte alzo ^{nw/}gegge vnde geue is bynnen deme Stokholme alzo dat de weggen mark sal holden xiiij (13 1/2) loet siluers"), skall tolkas på följande sätt.

I jb 356, år 1449 talas om mark stockholmska av sådant mynt, som nu är gävt och gångande över allt Uppland. Detta antyder, att myntning nyligen ägt rum. Hans Hildebrand säger i Sveriges Medeltid, I, sid. 849, att 1449 $\frac{2}{5}$ gjordes kontrakt med myntmästaren i Stockholm Heyne ven Nadelwigh, vilken ålades att av en mark 10-lödig silver slå 120 örtugar, med rätt för honom att ostraftat slå högst 122, minst 118 stycken. Som man räknade 24 örtugar på marken, måste 8 mark örtugar hava motsvarat 1 lödig mark. I myntordningen av 1478 bestämdes, att av en mark 8-lödig silver skulle slås 135 örtugar med rätt för myntmästaren att ostraftat slå högst 137, minst 133 stycken. Detta skulle således betyda, att man behövde $11 \frac{1}{4}$ mark för att få ett värde av 1 lödig mark. När det nu 1420 talas om vägen mark, som motsats mot präglad, är det klart, att därmed menas den mark, varav myntmästaren gjort sina örtugar. Huru många dessa varit i detta fall, framgår ej direkt av urkunderna. Antaga vi, att de voro n st. skulle det ha behövts $\frac{4n}{81}$ mark av denna myntsort för att värdet skulle bli 1 lödig mark. Det är sannolikt, att talet n valts så, att det varit delbart med 9, sål. t. ex. 153; i detta fall skulle $7 \frac{5}{9}$ mark ha gällt lika med 1 lödig, vilket stämmer överraskande bra med uppgifterna från 1415 och 1417. - Antages $n = 171$ finner man 1 lödig mark motsvara omkr. $8 \frac{1}{2}$ mark penningar, som stämmer med uppgift från 1426 och ger vikten på örtugen omkr. 1,23 gr., vilket går ihop med Hans Hildebrands vikt av "typ 3" å sid. 845, Sveriges Medeltid, I.

I Helga Lekemens gilles handlingar talas 1422 $\frac{4}{7}$ om gamla örtugar (antiqui solidi). I riksarkivsbrevet nr 58, band IV, sid. 3., säges 1 lödig mark 1424 $\frac{22}{9}$ ha ett värde av 9 mark penningar, men 4 dagar senare förekomma sådana mynt, att 8 mark svenska voro likvärdiga med 1 lödig mark. 1426 $\frac{5}{8}$ omtalas $8 \frac{1}{2}$ mark penningar som motsvarande 1 lödig mark. I riksarkivsbrevet nr 322, band IV, sid. 163, omtalas 1 silverbälte, vägande 4 lödiga mark 4 örtugar, till ett värde av 51 mark svenska pengar, och 1438 $\frac{4}{10}$ (l. c. sid. 164) ett sådant, vägande 2 lödiga mark 2 lödiga ören, till ett värde av 19 mark, 2 öre svenska penningar. I Makkerlands testamente av år 1445 (se band IV) säges 1 lödig mark vara likvärdig med 9 svenska mark. I riksarkivsbrev av 1448 $\frac{3}{5}$ (nr 307, band IV, sid. 158) säges 1 lödig mark motsvara $8 \frac{1}{2}$ mark sv. - Såsom Hans Hildebrand (l. c. sid. 851) mycket riktigt säger, präglades Åbomynt år 1453. I jb 463, 1453 $\frac{28}{5}$, bestämmas, att 3 örtugar utgöra 1 öre, likaså 6 Åboska 1 öre och även 8 engelska 1 öre. - I Jönköpings

tb användes litet emellanåt uttrycket stackot mark,^{som/} efter vad jag på annat håll visat, utgjorde $1/4$ svensk mark, samt grossa, som var 2 penningar i svenskt mynt; se härom min recension i Historisk tidskrift av arkivarien C. M. Kjellbergs edition av Jönköpings tb .- År 1456 (jb 501) talas om sådant mynt, som då gick och gävt var över hela Uppland; troligen hade myntning nyligen skett, såvida man ej syftade på 1453-års mynt. 1457 27/8 (jb 518) och 1458 (?) (jb 511) gällde 9 mark pengar lika med 1 lödig. I pergamentbrevet nr 117, band IV, sid. 61, av 1457 14/10 säges, att 1 lödig mark gällde lika med $7\frac{1}{2}$ mark stockh., medan 1462 25/1 talas om så gott mynt, att $8\frac{1}{2}$ mark utgjorde 1 mark lödig. I Jönköpings tb för 1463 28/9 uppgives, att 2 mark svenska och 11 penningar motsvarade 29 danska vita, $5\frac{1}{2}$ mark danska lybske, 9 danske lybiska och 4 svenska småpenningar tillsammans. I ett pergamentbrev från Stockholm av 1470 15/4 omtalas mark stockh., så gott mynt, att 10 mark penningar utgjorde 1 lödig mark silver. Av Stockholms tb för 1477 17/11 (I, sid. 135) synes, att 1 dansk hwitten var lika med 4 penningar sv. mynt; 1478 6/7 talas om pengar, som nu gällde över hela Sverige. 1478 20/7 (tb, I, sid. 180) beslöt riksens råd i Tälje, att ett mynt skulle slås så gott som 4 penningar; vidare skulle slås små penningar, såsom myntmästaren blivit befalld. Den, som ville föra danske vita in i riket, skulle betala tull för dem, och den, som lönligen förde sådana danska vita upp i Dalarne eller Kopparberg, han skulle därmed ha förbrutit liv och gods och desslikes den, som smälte riksens mynt. 1479 7/6 omtalas i tb 11 kast (= 44 st.) gamla ortugar, 4 silverskålar, 5 silverknäppen och 15 ortugar gamla. 1480 9/3 (tb I, sid. 231) antecknades i tb, att på herredagen i Strängnäs alla köpstäderna och allmogen voro ense, att den gamla ortugen skulle gå för 10 penningar och åboen för 6 penningar samt änglesken för 4 penningar. Annan tid rörde det talet i Jomfruhamn, då herredagen hölls där på hösten, 3:e tid på sommaren näst efter i Tälje. 1481 12/12 (tb I, sid. 327) gällde 1 lödig mark = 12 mark penningar. Då vidare uppgives, att samtidigt 22 lödiga mark jämte 4 lod silver motsvarade 267 mark penningar, är tydligt, att det lödiga silvret innehöll 16 lod, vilket kan vara av intresse att få uttryckligen konstaterat; 1482 12/10 (tb) bestämdes, att en postulatus icke finge räknas till mera än 7 öre; 1482 18/11 (tb) gällde 3 lödiga mark silver och 6 lod tillsammans med 18 renska gyllen och 2 postulatusse gyllen

lika med 80 mark. Räkna vi med att 1 lödig mark var lika med 12 mark penningar även nu, skulle alltså detta leda till att

2 renska gyllen + 1 postulatus gyllen = $19 \frac{3}{4}$ mark penningar.

Den 20 april 1485 (tb II, sid. 84) är myntet tillfälligtvis litet bättre, men räknade 10 mark penningar på den lödiga marken. För att förbättra myntet lyste herr Sten Sture burspråk 1486 $8\frac{1}{4}$ (tb, uppsl. 177), att var och en, som förde silver eller bly ur Sveriges rike, hade därmed förbrutit liv och gods. 1493 (riksarkivsbrevet nr 115, bnd IV, sid. 102) gällde en gammal ortug 10 penningar. I stadens kista funnos 1507 $18\frac{1}{12}$ 1 nobel, 2 ungerska gyllen, 2 renska gyllen, 4 horneken gyllen, vilka alla tillsammans såldes för 18 mark, d.v.s. för 2 mark i genomsnitt för nobeln och varje gyllen.- År 1509 motsvarade 1 mark lödig 13 mark ortugar enl. Dijkman (1686) och en rensk gyllen var värd 13 öre; 1516 $25\frac{1}{4}$ var värdet av en ungersk gyllen 3 mark. "Gamla" ortugar omtalas 1516 $13\frac{1}{10}$ (tb) till värde av $\frac{1}{2}$ öre; 1517 $17\frac{1}{6}$ omtalas "ny" mark. År 1519 betalades 1 rensk gulden med 2 mark svenska. År 1520 betalades 2 mark för 1 rensk gyllen; 1521 förekommer klippingsmyntet och av urkunderna framgår som alldeles visst, att 1 mark dansk = 8 klippingar = 6 öre svenskt.

År 1521 gällde 1 lödig mark lika med 14 mark svenska. Ännu 1524 $5\frac{1}{10}$ (tb) omtalas "gamble" ortugar å $\frac{1}{2}$ öre stycket, som lånats 12 å 14 år tidigare. I Stockholm förekommo 1524 bl.a. ungerska gyllen, renska gyllen och lätta gyllen. 1526 $12\frac{1}{3}$ (tb) uppgives 1 gyllen vara värd 12 öre. 1528 $19\frac{1}{9}$ (tb) säges 100 mark danska klippingar motsvara 25 mark; den lödiga marken gällde då 20 mark penningar. I Jönköpings tb för 1534 uppräknas en hel del varor, som kostade 14 mark, 20 skillingar, 1 mark, 12 skillingar, vilket summerats till 17 mark danska 2 skillingar; då det å andra sidan blir 15 mark och $3\frac{1}{4}$ skilling, följer härav, att man räknade 16 skillingar på 1 mark dansk. 1547 $24\frac{1}{11}$

(tb, fol. 58) beslöts av konungen, att en jachimsdaler, som förut gällt 4 mark 2 öre, nu skulle räknas till 3 mark 3 öre, vilket bestyrktes 1547 $5\frac{1}{12}$ (tb, fol. 64 v.). 1549 $27\frac{1}{5}$ (tb, fol. 113) förekommer portugalös, räknad för 10 ungerska gyllen, var och en sådan räknad för $6 \frac{1}{2}$ mark ortugar.

Konung Erik XIV skriver i sin dagbok för 1566. Den 2 mars fick silverskrivaren av konungen 7350 marker silver att myntas. Den 26

nov. gavs ut ett påbud om guldmyntets och riksdalrarnas värde och förbjöds allt mynts utförelse ur riket.

Kungl. maj:t befallde 1575 3/1 (tb, fol. 87), att en daler skulle gälla 26 mark och ett runnstycke av det nya och bättre myntet 6 1/2 öre. Hörav följer, att det gick 32 runnstycken på dalern. Arbetssilvret skulle vara 14-lödigt. Den 14 maj 1575 (tb, fol. 112 v.) omtalas sådana klippingar, att 26 mark gjorde en daler, och 3 dagar senare (fol. 113) tyska daler till 32 styver varje daler. Den 4 juni 1575 (tb, fol. 114) omtalas, att Marthen Matzonn uppburit av Håkon Jönsson konungens fogde på gamle Ladegården i klippingar pro anno 71 och 74 myntade samt 75 öre rede penningar 8960 mark (hänvisas till tb); 1576 28/3 (tb, fol. 27) omtalas, att 5000 mark skulle svara mot 333 "croner"; mark voro präglade vart och ett av de 4 åren 1571-1574, och mellan dem gjordes ingen åtskillnad. Den 22 sept. 1576 (tb, fol. 50) räknades 20 brabantiska styver på varje gyllen. I tb (fol. 4 v.) för 1577 uppräknas: "Myntedt Guld. En heel och två halffne Pawes Ducater. Item en half Hinrichz nobel. Item en Kongh. Johans Chronen. Item en Rensk gyllen Item en half Engelott". Samma år den 18 nov. förekomma följande guldmynt: portugales, rosenobel, dublun, engelott, kårsgyllen, dubbel her mester gyllen, konung Philippi real, ungersk gyllen, rensk gyllen. Den 10 mars 1578 (tb, fol. 90) betalades 80 mark i salig konung Gustavs mynt på 5-dubbel sal. koning Eriks markstycke när; 1578 16/4 (tb, fol. 94) räknades 20 brabantiska styvvar på var gyllen. 1580 8/10 (tb, fol. 124) gällde 940 mark i konung Eriks mynt lika med 145 daler 10 öre i det gångbara myntet; alltså var 1 daler = 6,47 mark av konung Eriks mynt. 1584 gällde (enl. stadens räkenskapsbok i Stadens arkiv) 8 ungerska gyllen lika med 14 daler, 1 hermestare gyllen = 10 mark, 1 cronogyllen 5 1/2 mark och 1 horngyllen = 4 1/2 mark. Den 5 juni 1592 (tb, fol. 21) sattes klippingen till 2 öre, 16 klippingar = 4 mark av det nya myntet. Två markstycken, som 1594 6/5 blevo satta = 7 1/2 öre, ändå de blott gällde en mark, ansågos lika goda som konung Göstaffz markstycken. Den 6 juni 1592 (tb, fol. 21 v.) beslöts, att 1 lödig mark klippingsmynt skulle i silver hålla 1 1/2 lod, och det nya myntet höll 1 lödig mark 8 lod silver. "Många ansågo kopparmyntet så gott som silver". Den 22 juni 1592 (tb, fol. 31 v.) beslöts, att det nya myntet och klippingsmyntet skulle gälla lika. Den 21 dec. 1592 (tb, fol. 57) beslöts, att 4 mark gammalt mynt skulle gälla lika med 1 daler,

16 klippingar lika med 1 daler, markeklippingen lika med 2 öre, sammale-
des de runda styckena av åren 1591 och 1592 av det ringa myntet 2 öre;
av anno 1590 års mynt motsvara . e 6 mark 1 daler, ett nytt tvåörestycke
gällde 1/2 öre och ett nytt halvöre 1 fyrick. Den 8 maj 1594 (tb, fol.
153 v.) tillsade rikzens råd, att det var kungl. maj:ts vår aller nå-
digste herres befallning, att klippingen därefter skulle gälla 3 fyreker,
så att allt annat slags skadeligt mynt, som sedan 1590 var myntat, var
såsom det till dygden efter silvret till korn och skrot var gott till
där. Dagen därpå uppslogs kungl. maj:ts brev och myntordning. Och efter
denna dag satte köpet sig självt, att man varje dag kunde förnimma bätt-
ring, förty pengarne begynte då verka mindre så, att godset/^{sökte}efter pengar.
Men förut sökte pengarne, som föga dugde, efter godset, och godset göm-
des undan och ville icke låta sig finna för sådana pengar, och hade nu
i dessa förlidne halvfjärde år varit en ynkelig och skadlig handel med
det svaga myntet, så att mången man var därmed utarmad.

1595 31/1 (Stadens räkenskaper, Stadens arkiv på Riddarholmen) för-
ärades dröttningen, då H:Mt: kom till Stockholm från kröningen, ett för-
gyllt kredenskar om 29 lod med 200 ungerska gyllen, varvid lodet kostade
30 öre gammalt mynt, belöper sig i penningar till 799 daler 1 mark.

1595 1/11 (Stadens räkenskaper, Stadens arkiv på Riddarholmen) för-
ärades till faddergåva, när F:Nz: härtig Carls son kristnades, och borg-
mästare och råd voro budne till faddrar, tre förgyllda kredenskar, till-
hopa vägande 210 lod, lodet 1 riksdaler, och däruti 100 ungerska gyl-
len, kostade penningar 411 daler 1 mark. Den 22 nov. 1596 (tb, fol.
345 v.) betalades 3600 mark; så gott mynt, att 2 mark gjorde 1 lod sil-
ver. Den 16 juli 1597 (tb, fol. 394 v.) betalades ett hus med 300 riksd-
daler och 250 daler gott, gammalt mynt; 1597 24/10 (tb, fol. 434) omta-
las 1 god slagen daler, värd 36 öre, och 1597 14/11 (tb, fol. 440 v.),
att 16 öre motsvarade 1 lod silver, vilket naturligtvis stämde med upp-
giften från 1596, att 2 mark hade samma värde som 1 lod silver. Den 5
maj 1599 (tb, fol. 30 v.) betalades 100 daler, svenskt mynt, sådant att
16 klippingar räknades på dalern, Den 15 juni 1601 (tb, fol. 39) upp-
lästes vår nådig furstes sedel om den hjälp, som hans furstliga nåde be-
gärde av hela riket till krigsföringen, hjälp och bistånd, nämligen i
städerna en daler av vart hundra, som var här i handel; item att allt
gods, som införts i riket, skulle av 40 dalers värde levereras in på

myntet, 8 riksdaler eller en lödig silver, och därpå igenbekomma 8 daler svenskt mynt. Menigheten svarade, att de ville hjälpa så mycket som möjligt. Den 5 juli 1616 (tb, fol. 244) räknades specieriksdalern till 6 mark 2 öre; 1616 20/11 (se band V, sid. 455) gällde en ungersk gyllen 2 daler 3 mark. Den 17 juli 1620 (tb, fol. 159) räknades 4 daler likamed 1 carolin guld (samtidigt 32 öre på dalern). Den 16 september 1633 (tb, fol. 72 v.) publicerades drottningens mandat, att en riksdaler efter denna dag ej skulle gälla högre än 6 mark vitt silvermynt, som hennes majestät nu lät mynta, och en ungersk gyllen (= viktig dukat) 10 1/2 mark; item ett ^{rund/}kopparstycke skulle härefter intet mera gälla än 1/2 öre och ett halvt kopparrundstycke en fyrick, men en kopparfyrick allenast en halv emot silvermynt gälla och gångbart vara (anföres av Dijkman för 1633 26/8). Det andra plakatet av 1633 11/12 anföres även av Dijkman. Här påpekas, att man nu räknade 96 halvören på en riksdaler i stället för tillförne 112, och av en del "obetänckte" 120 kopparrundstycken, för en riksdaler äro givna, och kopparen således såld vida under sitt värde, ty förut hade man 14, nu 16 mark på riksdalern o.s.v.

Den 29 april 1636 omtalas en halv rosen-nobel till värde av 6 daler 16 öre; 1636 23/5: 1 riksdaler gällde 13 mark; 1637 23/8 säges, att 50 daler vitt mynt hade samma värde som 100 daler kopparmynt. Av kopparmynten gällde 8 öre eller runstycken lika med 1 svensk mark, 4 mark = 32 öre (runst.) = 1 svensk daler, 6 mark = 48 öre (runst.) = 1 riksdaler in specie.- Av silvermynten betalades 1 silverrunstycke med 5 fyrckar, eller som det i gemen kallades, två och ett halvt öre kopparmynt; 1 svensk silvermark (= 10 öre) eller gement vis 20 öre kopparmynt; 1 svensk silverdaler (= 4 markstycken = 40 öre) var 80 öre eller 10 mark kopparmynt; 1 riksdaler in specie (= 6 mark silvermynt = 60 rätta öre) var på gement vis ^{öre} 120 eller 15 mark kopparmynt.